

telji gledé na strokovno znanje mnogokaj popuščati od zakonitih zahtev, to je tudi res, uveril sem se o tem pri mesečnih konferencijah. Menda pa višje oblasti same spoznavajo, kako neploden

je pouk na zavodih z večino nenemških dijakov, ako se ima vršiti na podlagi načrtov, osnovanih za dijake nemške narodnosti. Iz česa sklepam tako?

(Dalje.)

SLOVSTVO.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

»**Srce.**« Spisal Edmondo de Amicis. Z dovoljenjem pisateljevim preložila Janja Miklavčič, učiteljica. V Ljubljani. 1891. Založil J. Giontini. 4 zvezki. 8°. Str. 82 + 68 + 65 + 89. Cena 80 kr. — Nekim delom svetovnih slovstev je utisnen pečat posebnosti. Menda pa ni duševnega proizvoda v novejši svetovni literaturi, za katerega bi se svet tako zanimal, kakor se je za Amicisov »Cuore — libro per i ragazzi« — Srce — knjiga za dečke. Laško slovstvo šteje Amicisa med svoje prvake. Mnogo del je spisal, zlasti potopisov, ali nobeno ni tako zaslulo, kakor »Cuore«. Komaj je izšlo, že so je prevajali na druge jezike. Vzrok temu moramo pač iskati v knjigi in v pisavi. Res izvrstno je pisana ta knjiga, toda žal, v Rousseauovem duhu. In veter, kateri prepihava novodobno vzgojstvo, raznesel je hitro »Srce«, na vse stiri strani sveta. Toda mi ne ocenjamo Amicisovega dela, marveč poročamo o slovenskem prevodu.

Že zunanja oblika in napisi raznim povestim pričajo, da ni Miklavčičke »Srce« le — prevod. Celo delo je pisateljica predelala ter je prikrojila več ali manj našim razmeram. To pa tudi po potrebi in pravici. Zakaj gola prestava bi se ne vjemala ni z avstrijstvom, ni s slovenstvom, pa tudi ne, da kar očitno povemo, z nabožno-nravno vzgojo mladine, kateri je »Srce« namenjeno. Zato je pa hvale vredno, da je izpodtikljive reči zamenjala z nam ljubimi in znanimi. O tem prihodnjič. Fr. S. Lekše.

»**Naš dom.**« Zbirka povesti, pesmi in narodnega blaga, zanimivosti itd. Zbira J. L. K. I. snopič. Cena 20 kr. Celje 1891. Natisnil in založil Dragotin Hribar, društvena tiskarna v Celji. Stranij 48 v mali obliki.

ČEŠKO SLOVSTVO.

»Maticé lidu«.

Slika iz novejšega slovstva češkega.

(Sestavil Stj. Zagorac.)

V prosvetnem delovanju narodov je posebno važno slovstvo za prosti narod. Ako je

bogato, znači to, da se je narod visoko povspel v prosveti in ima lepo bodočnost.

Treba torej v prvi vrsti skrbeti za prstonarodno slovstvo, ker je to prvi in glavni pogoj pravega narodnega napredka. Žalosten znak je, ako spretni in nadarjeni pisatelji ne hoté pisati za narod sploh, temveč delujejo samo za inteligencijo, za bolj ali manj izobražene sloje. — V novejšem času se je obrnilo nekoliko na boljše, zlasti odkar se snujejo društva, ki naj bi podajala narodu dobre, duševne hrane v njegovo prosveto.

A prav besedo »prosveta« umevajo jako različno. Mnogim znači prosveta vse, kar se ne zлага z vero in cerkvijo. Nebrzdana načela o veri, svetu, življenju, znanosti — to jim je prosveta, do katere naj pride tudi prosti narod. Podajajo mu svojo laži-prosveto kot resnico, a s tem mu trgajo mir iz srca in duše, jemljó mu spoštovanje do vzvišenih stvari. Najžalostnejše pa je, ako ne delujejo le posamezniki v to svrhu, temveč celó društva, ki širijo tako pogubno prosveto med prosti narod. O nekem takem društvu naj izpregovorim nekoliko v naslednjih vrsticah, opirajoč se tudi na sodbo drugih zvedencev. Pripominjam pa že tukaj, da ne obsojam celotnega društva, marveč le nekatere pisatelje, delujoče v tem društvu. V mislih mi je »Matica lidu«.¹⁾

Med slovstvenimi češkimi napravami za narod se odlikuje najbolj »Maticé lidu«. Društvo obstoji že 24 let (od 1867. l.) ter je razposlalo v tej dóbi do pol milijona knjig razne vrste med narod. Žal, da so med izdanimi knjigami tudi take, ki so narodu mnogo več škodile nego koristile.

Spisi »Matičini« so razne meri, in sicer ali leposlovni (romani, povesti), ali znanstveni (prirodoslovni, zgodovinski, zemljepisni, politiško-socialni, gospodarstveni itd.). Nekateri med njimi izkušajo sistematično uničevati veljavo cerkve, veljavo katoliške vere. Najstrupenejši in najnevarnejši so zgodovinski romani in pripovedi, v katerih se zgodovina različno zavija in kviri. Vse, kar bi bilo v pohvalo cerkve in

¹⁾ Ker smo že poročali z druge strani pohvalno o tem društvu, dolžni smo resnici, da objavimo tudi to poročilo. Uredn.

duhovnikov ali krščanstva v obče in katoličanstva posebej, vse to se ali zamolčuje, ali se pa kaže v napačni luči in v pokvarjeni sliki. Rajši hvalijo pisatelji protestantovstvo, kalvinstvo, husitovstvo, prostozidarstvo in liberalstvo, da se le katoličanstvo tembolj tlači ali pa smeši. — Tako je n. pr. knjiga »Apostol svobody« Karla Tůmya. Načelnik prekucije in prostozidar Mazzini se kaže kot velikan, obsijan od solnca slave in hvale, kot mučenik za najvzvišenejše ideje, a papeštvo se ponižuje in sramoti, cerkev in duhovništvo se smeši in obsoja. Kdo more trditi, ako pozna količkaj zgodovino, da je papeštvo mrtvec, nazadnjaštvo, protivnik svetlobe in resnice, nasprotnik znanosti in umetnosti? Kdo je neki več učinil za znanost in posebej še umetnost, kakor cerkev? Pripoveduje se tudi v tem delu, da treba novega verstva, katero bi moglo ogreti srca ljudij tako, kakor je pred 18. stoletji storilo krščanstvo, ki se je pa sedaj že preživelo. Kdor bi čital slučajno to knjigo in bi naletel morebiti še na kako tej podobno, po »Matici« izdano, sodil bi takoj, da je to društvo kaka protiverska zaveza, ki izkuša zasejati svoje nazore med narod. Podobni nazori se razpravljajo v spisu istega pisatelja »Ze života malého národa«, v katerém se nesramne laži in najumazanější blato meče na »družbo Jezusovo«. (Posebno se poudarja, da so oni spravili v propad narod češki.) Nikakor ne zaostaje za temi knjigami »Odboj Nizozemska proti Filipu II.«, v kateri se sramoti cerkev, njeni redovi in njene ustanove. Prav tak je spis »Čtrnáctý věk« Adámkov. Med drugim pravi ta pisatelj, da je smrt G. Bruna grozen zločin, kar kaže, da pisatelj malo pozna življenje in nauke tega »modrijana«, kakor tudi tedanje časovne razmere. Povest Karoline Světle »Zvonečková královna« ni drugega, ko navduševanje naravnost za — prostozidarstvo. Em. Tónner (v »Vypravování dějin domácích«) piše o inkviziciji, kakor da nima ni pojma o cerkveni zgodovini. Kot javni pisatelj bi moral iz svetovne zgodovine znati, da si cerkev v tej točki nima ničesar očitati. Strankarska sta spisa »Jan Žižka« in »Jiří z Poděbrad«, v katerih se kaže vse, kar je katoliško, hudobno in pokvarjeno, a vse, kar je husovskega ali protestantovskega, kot dobro in plemenito. Spis »Josef Jungmann« bi bil dober, ako mu ne bi bili dodani njegovi »Zapiski«, ki ga kažejo kot brezverca, deista in pristnega Voltairjanca. Že ko sem prvič čital nekaj njegovih zapiskov v »Časopisu čes. Muzeja«, mislil sem, da bodo mnogo škodili slavi Jungmannovi, ker kažejo, kako je slabo poznal svojo vero, pa o njej niti ni znal globlje premišljevati, ker so nekateri spisi, n. pr. o Bogu, nebesih in cerkvenih obredih jako plitki. (Konec.)

DRUGA SLOVSTVA.

»**Bilder aus Krain.**« I. Im Gebiete der Steiner-Bahn. Schilderungen von Joh. Sima, Zeichnungen von Lad. Benesch. Laibach. Ig. v. Kleinmayr & Fed Bamberg. 1891. 12°. Str. 192. Cena vez. 2 gld. — Kdor bi hotel na vsak način grajati to delo, našel bi morebiti tu pa tam kaj

neresničnega (n. pr. da so »Nemci in Slovani na razvalinah Emone ustanovili novo občino«, str. 6. in vendar pravi drugodi — str. 32. — »da so Slovani zasedli te dežele, katerim so se mnogo pred Habsburžani pridružili Nemci«, »und aus dem Schutte des alten Emona erhob sich Laibach«), izpodtikal bi se nemara tudi nad jezikom: a mi hočemo rajši to delo oceniti z ugodne strani, ker je ta stran dovolj očitvidna, in ker se dadó Slovencem manj prijetne stvari vsaj izgovarjati, ako ne opravičiti.

Naslov knjige naznanja jasno njen namen: podajati čitateljem slike iz naše lepe kranjske dežele. Ker si je izbral pisatelj res lepe slike, ker govori o kranjski deželi vseskozi z vnetim srcem in živo besedo, ker hoče čitatelja zanimati in ga pridobiti za svoj predmet, in ker je ta predmet mila naša domovina, kako bi pisatelju ne priznali hvale, katero je zaslužil! Nikjer — kolikor se spominjam — ne govori nemilo o naši deželi, nikjer ne žali naravnost domoljubnega in verskega našega čustva. nasproti pa opozarja kot velik prijatelj narave na lepoto raznih krajev, opisuje jih, povzema ob kratkem zgodovinske in topografske podatke, vse to razvrščuje v obliko posameznih potij, izletov ali obhodov, in tako imamo naposled nekako sliko cele gorenjske strani na levi strani Save pred seboj. Posamezni oddelki so pa ti-le: I. Das Gebiet der Steiner-Bahn im allgemeinen. II. Eine orientierende Wanderung längs der Bahnlinie. III. Laibach als Ausgangspunkt der Bahn. IV. Laibachs Umgebung. V. An der Save. VI. Der Uranschtitzberg und seine Nachbarschaft. VII. An der Feistritz. VIII. Durchs Tucheiner-Thal. IX. Durch das Radomlja-Thal. X. Im Moräutscher-Thal. XI. Krainburg zu! — Pisava v obče, posebej raba krajevnih imen, ki so po nemško zasukana (poleg katerih so v oklepajih pač večinoma tudi čisto slovenska imena) pravi nam, da je knjiga v prvi vrsti pisana za tujce, za Nemce, ki prihajajo vedrit se po letu v našo domovino, ali jo želé poznati natančneje. Za ta namen je res pripravna in reči moramo, da je tako delo bilo tudi potrebno. Založnik je pa namenil to knjigo tudi »sinovom Kranjske v veselje, v čast in slavo dragi domovini«.

Ne moremo si kaj, da bi ne opomnili, česar smo pogrešali. Pisatelj govori mnogo o krajih, ne govori pa o ljudeh, ne govori dovolj o narodu, ki živi v teh lepih krajih. Njegove slike so podobne onim pokrajinskim slikarijam, ki nam kažejo gore in doline, planjave in reke, — a cloveka ne, ali k večjemu redko katerega. Dasi se dá to razlagati iz pisateljevega namena, vendar — čitatelj pogreša — vsaj pogrešali smo mi.

Kar nas je pa v tem delu veselo iznenadilo, to so lepe slike-ilustracije. Izvršil jih je znani slikar L. Benesch, kateremu radi izrekamo zahvalo za njegov fini ukus, kakor za umetelno izvrševanje. Dasi so majhne, vendar so še dosti natančne. V les sta jih vrezala Günther & Rucker na Dunaju.

Ne smemo pa tudi prezreti, da je tipografsko lice te knjige res vzorno. Slike so tiskane v raznih barvah, posebno elegantno so nekatere

nemški »dijaški žepni koledarji«, ukrenila je založba tega koledarja, da izdá slovenski koledar. Pravi koledar obsega poslednje štiri mesece t. l. in l. 1892. Za njim se vrsté razne druge v koledarjih navadne stvari; za dijake posebej zanimiv je »dijaški prijatelj«, oddelek, govoreč o srednjih šolah. Kar podaje D. K. o sv. Cirilu in Metodu, ni sicer novo, a za ta namen primerno. Drugi drobnejši oddelki ustrezajo dijaškim potrebam, kakor tudi goli papir za zapiske. Podoba Miklošičeva se jako prilega knjižici. Dijak, ki more utrpeti 80 kr., bo de dobro rabil koledar. Gledé na namen koledarjev pa seveda velja tudi, da bi ne smelo priti v »oznanila« nič, kar se ne sme priporočati vsakemu dijaku.

»Koledar katoliškega tiskovnega društva« v Ljubljani za leto 1892. Namenjen zlasti slovenski duhovščini. Četrti letnik. Cena 1 gld. 20 kr. — Ker je ta letnik jednak prejšnjim, ni treba o njem obširno poročati. Koledarska vsebina je urejena pregledno in ukusno. Ker je namenjen koledar v prvi vrsti duhovščini, navajajo se vsi avstrijski škofje; duhovske oblasti, uradi in zavodi slovenskih vladikov in navajajo se pa še posebej in natančno. Prav tako se navajajo c. kr. uradi v Ljubljani. Oddelek »Poštne določbe« in »Brzobjavstvo« je prav raben; »Pojasnila o kolkovini« so za duhovnika potrebna, zlasti koristno je »Abecedno kazalo kolkovne ali štempeljske davščine«. V »Oceni slovenskih knjig za mladino in ljudstvo« nadaljuje znan slovenski pisatelj preznamenito delo s tem namenom, da »dobimo zanesljiv imenik za ljudske šole tako primernih knjig, da ne bo mogoče nobene — vsaj ne npravne — hibe očitati«. Koledar ta — to je občno mnenje — je vsestransko primeren svojemu namenu, pa tudi ličen po vnanjosti.

Udje »Katoliškega tiskovnega društva« dobivajo koledar brezplačno. Tako imajo dovoljno povračilo za vsakoletno udnino. Število udov se množi polagoma, vendar bi se lahko še bolj.

Zdelo se nam je potrebno opozoriti čitatelje na to društvo, ki ima med Slovenci vedno več vnetih podpornikov.

»Glavna in dodana pravila« slovenske, rimsko-katoliške podporne družbe sv. Jožefa v Calumet-u (Michigan, Amerika). Tretji natis. Priredil Franjo Šetina, učitelj v Črnomlju (Kranjsko). Založila družba. Tiskal J. Krajec v Rudolfovem. 1891. Str. 15.

Levstikov »Martin Krpan« v ruskem prevodu: »Martinъ Керпанъ. Нарядный разказъ. Perevodъ sъ slovenskago M. Hostnika« je izšel v založbi »Slov. Sveta« v Trstu (8°. str. 29) in stane po pošti izvod 18 kr., 5 izvodov 85 kr., 10 izvodov 1 gld. 60 kr.

Slovenska glasba: »Slovenske pesmi« za sopran, alt, tenor in bas. Vglasbil in velečastitemu gospodu Sim. Gregorčiču, slavnemu pesniku slovenskemu, posvetil Hr. Volarič. Op. 7. V Ljubljani. Lastna založba. Cena zvezku je 70 kr. (po pošti 75 kr.). Naročnina je pošiljati H. Volariču v Kozani, p. Kojško, Goriško.

ČEŠKO SLOVSTVO.

»Maticice lidu«.

Slika iz novejšega slovstva češkega.

(Sestavil Stj. Zagorac.)

(Konec.)

Tudi veliki roman izvrstnega in zaslužnega pisca češkega Jos. Svátka »Železná koruna« ima dosti stvari, sovražnih katoliškim redovnikom. Povest Havlasova »Kněz Jan« je pisana popolnoma v Lutrovem duhu.

Drugi spisi zopet so podobni tako imenovanim krvavim romanom; napolnjeni so z vsakoršno gnusobo in z blatom, polni mržnje do krščanstva. Tak roman je »Tolerančni patent« P. Albieriha: Bog da je iznajdba ljudstva in duhovnikov, svetišča in cerkve, molitve in obredi nimajo zmisla. Duhovniki se kažejo tu kot najhujši, najbolj pokvarjeni ljudje, ki ti za denar vse storé, celo cerkveno opravilo v krémi pri kupici vina (v pripovedi »Z kláštéra« Fr. Dvorského) itd. Med take povesti spadajo tudi nekatere Ferd. Schulza, n. pr. zgodovinska povest »Doktor Johanek«, kjer se uprav nesramno prevrača zgodovinska resnica in sv. Ivan Nepomuk kaže kot izrodek ljudske domisljije. Pikantnih stvari je dobiti tudi v zbirki povestij »Oběti pověry«, kakor tudi v povesti »Král bídák«. S tako »osvětou« se ne pride »k slobodě«, kakor ima vsaka matičina knjiga na čelu! Več je še knjig pisanih v tem duhu, pa naj to zadóšča! Kdor se hoče natančneje seznaniti s knjigami »Maticice lidu«, naj čita prekrasno kritiko P. Skřivana v VI. in VII. tečaju »Vlasti«. Deloma sem se tudi jaz ravnal po teh izvrstnih ocenah.

Izmed dobrih knjig »Maticice lidu« omenjam pred vsem poljudno astronomijo »O soustavě slunečni« poznatega učenjaka prof. Studeničke. Knjiga je krasna in temeljita, nadahnjena z duhom vere in krščanstva. Torej more biti tudi učenjak veren. Istotako je dobra knjiga dra. Friča »O vrstvách kůry zemske«, prva boljša geologija češka. Lepa je knjiga »Zakladové hospodářství« prof. dra. Jonáka. Izvrstna je tudi knjiga dra. V. Kodyma, vrlega poljudnega pisatelja, z naslovom »Zdravověda«. Lepa zemljepisna dela so: »Život na Rusi«, »Narodove jižni Afriky«, »Mapa světa slovanského« itd. Izmed zabavnih spisov so posebnega pomena krasni in idilični »Obrázky ze Slovácka« znane pisateljice Gabrijele Preisove, dalje nekateri prevodi iz srbščine, ruščine, poljščine, francoščine in nekaj iz angleščine.

Bodi dovolj! Iz tega si more vsakdo napraviti sliko in razsodek o knjigah »Maticice lidu«, »Maticice« sami pa želimo, da bi hodila po poti prave prosvete in podala narodu češkemu mnogo dobre duševne hrane.

† **Janez Neruda.** Zaradi pičlega prostora poročamo o tem pisatelju prav kratko. Rojen je bil ta znameniti češki pisatelj 10. julija l. 1834. v Pragi in umrl dné 22. avgusta t. l. Osloboditi narod češki zavisnosti od drugih narodov, skrbeti za njegovo samostojno kulturno